

(T)huis van de wijk

Een kwalitatief onderzoek naar hoe Huizen van de Wijk bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners in een grootstedelijke omgeving

C. X. Verhulst (Claire)

605782cv

Begeleider Erasmus Universiteit Rotterdam: S. van der Ham (Sander)

Tweede lezer Erasmus Universiteit Rotterdam: Dr. T.W.C. Swerts (Thomas)

Masterscriptie

MSc. Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Erasmus Universiteit Rotterdam

19 juni 2022

10.000 woorden

Abstract In dit kwalitatieve onderzoek is gekeken naar in hoeverre Huizen van de Wijk bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners. Om dit te onderzoeken is Huis van de Wijk Pier 80 als casus bestudeerd. Pier 80 vormt een interessante casus om te onderzoeken of Huizen van de Wijk, in hun multifunctionele vorm, bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners, omdat het een plek is waar verbinding wordt gelegd en de sociaal-maatschappelijke waarde van voorzieningen tot uiting komt. Er zijn twaalf semigestructureerde interviews uitgevoerd, getranscribeerd en geanalyseerd. Uit de resultaten is gebleken dat Pier 80 voor één doelgroep als tweede huis voelt, toe-eigening van de ruimte niet mogelijk is en Pier 80 niet uit gaat van wat de buurt wil. Bewoners zijn naast de functionele bijdrage van Huizen van de Wijk op zoek naar een plek om te ontspannen. Concluderend ligt er door veranderende processen in de samenleving rondom stedelijke vernieuwing en de overgang van lokale buurthuizen naar Huizen van de Wijk druk op het thuisgevoel van bewoners. Pier 80 voelt niet aan als publiek interieur, maar biedt wel kansen om publieke vertrouwdheid voor bewoners uit Bospolder/Tussendijken te realiseren door bewoners en professionals zelf de ruimte in te laten richten, in te zetten per doelgroep en gebruik te maken van externe organisaties in Bospolder/Tussendijken.

Trefwoorden: *Thuisgevoel; Huizen van de Wijk; Place attachment; Bonding; Public Familiarity*

1 Inleiding

Maatschappelijk vastgoed is publiekelijk gefinancierd onroerend goed dat een maatschappelijke functie heeft en nodig is om collectieve doelen te realiseren. Hieronder vallen publieke voorzieningen zoals welzijn, cultuur, sport, maar ook ontmoetingsplekken als buurthuizen. Deze publieke voorzieningen spelen een belangrijke rol in het ontstaan en versterken van sociale (wijk)netwerken en het bijdragen aan thuisgevoel in de wijk. Door bezuinigingen en demografische ontwikkelingen staan diverse publieke voorzieningen onder druk (Veldacademie, 2015). Een van deze ontwikkelingen is dat de gemeente Rotterdam kopers stimuleert gebouwen van maatschappelijk vastgoed te renoveren tot woningen als gevolg van de hoge vraag naar woningen (Open Rotterdam, 2021). Daarom zijn in Rotterdam de afgelopen jaren verschillende scholen, buurthuizen en ander maatschappelijk vastgoed als sneeuw voor de zon verdwenen (Vers Beton, 2021). *“Recentelijk aageerden in diverse steden politieke partijen met raads moties tegen gemeentebestuurders die alleen of vooral kijken naar de hoogste (eenmalige) opbrengst van maatschappelijk vastgoed”* (De Goede & Ter Avest, 2021, p.22). Ondanks dat de gemeente Rotterdam één buurthuis per wijk genoeg vindt, leidt de verkoop van maatschappelijk vastgoed tot zorgen over de leefbaarheid in de Rotterdamse wijken (Opinie 010, 2020).

Buurthuizen zijn één van de publieke functies die afhankelijk zijn van het maatschappelijk vastgoed in de wijk (Kaal, 2021). Het zijn ontmoetingsplekken waar gastvrijheid, levendigheid en vertrouwdheid een grote rol spelen. Bewoners met verschillende achtergronden bezoeken buurthuizen om elkaar te ontmoeten (Huygen, 2014; Welschen, Lucas, Von Meyenfeldt, Hoijtink, Rijnders & Veldboer, 2020). Buurthuizen moeten als publieke voorziening voldoen aan het creëren van ontmoeting en sociale samenhang (Broens, 2017) en dragen het beste bij als deze zich in het centrum bevinden, waarbij intergenerationele

toegankelijkheid wenselijk is en een te sterke sociale samenhang van bepaalde groepen onwenselijk. Daarnaast is het van belang dat in een buurthuis integrale activiteiten plaatsvinden en het buurthuis als uitvalbasis fungeert (Broens, 2017).

Door groeiende diversiteit in de samenleving is het steeds ingewikkelder om bewoners met diverse culturele achtergronden met elkaar te laten samenleven en zich thuis te laten voelen (Welschen et al., 2020). Parallel aan deze ontwikkeling vinden bezuinigingen plaats en verliezen gemeenten overdekte ontmoetingsplekken. Buurthuizen hebben een centrale rol in beleidsplannen van de gemeente en zijn *spaces of micropublic* waar bewoners met diverse culturele achtergronden oppervlakkige contacten en herhaalde ontmoetingen met elkaar aangaan die bijdragen aan thuisgevoelens in de buurt (Duyvendak & Wekker, 2015; Amin, 2002; Welschen et al., 2020). Thuisgevoel wordt tot nu toe weinig meegenomen in gemeentelijke beleidsplannen, maar krijgt in de Nederlandse politiek een steeds grotere rol. *‘De politieke hoop bestaat namelijk dat met het vergroten van thuisgevoel, leefbaarheid in zogenoemde probleemwijken stijgt. Thuisvoelen en onderlinge verbondenheid worden dan ook als voorwaarden gezien voor een ‘goede’ en leefbare buurt en stad.’* (Duyvendak, 2017, p.85).

De afgelopen jaren heeft, als gevolg van bezuinigingen op lokale buurthuizen en de ontwikkelingen op de woningmarkt, de overgang van lokale buurthuizen naar multifunctionele Huizen van de Wijk plaatsgevonden. Hierdoor zijn publieke functies in de wijk gecentraliseerd. Waar lokale buurthuizen zich richten op de bewoners van een wijk, zijn Huizen van de Wijk plekken waar maatschappelijke functies zich verenigen. Het samenvoegen van maatschappelijke functies leidt tot nieuwe, gewenste verbindingen, maar kan ook leiden tot spanningen tussen professionals en de bewoners, omdat er onderling geen kennis over en begrip voor elkaars taken en verantwoordelijkheden is (De Goede & Ter Avest, 2021). Vanuit het perspectief van professionals gaat de voorkeur uit naar publieke functies op één plek, zodat tussen professionals snel geschakeld kan worden. Voor bewoners kan de overgang van een buurthuis naar een Huis van de Wijk een grote impact hebben, omdat zij een bepaalde lokale verbondenheid met dit buurthuis voelen. Deze overgang roept diverse vragen op over de bijdrage van Huizen van de Wijk aan bewoners en welke consequenties het verdwijnen van lokale buurthuizen met zich meebrengt. In Rotterdam bevinden zich op dit moment 48 Huizen van de Wijk (Gemeente Rotterdam, 2022). Een Huis van de Wijk verbindt bewoners, organisaties en partijen met elkaar om de leefbaarheid in de wijk te verbeteren (Combiwel, 2022). Het doel van dit onderzoek is dan ook achterhalen welke rol Huizen van de Wijk vervullen in het creëren van een thuisgevoel en inzicht krijgen in de manier waarop professionals hiernaar kijken in verhouding tot hoe de bewoners dit ervaren.

2 Probleemstelling

Ook in Bospolder/Tussendijken (BoTu) vindt de overgang van lokale buurthuizen naar centrale Huizen van de Wijk plaats. Pier 80 is een multifunctionele ontmoetingsplaats in het hart van Bospolder waar onder andere activiteiten en bijeenkomsten plaatsvinden. Het gebouwbeheer wordt gecoördineerd door WMO Radar. Deze organisatie zet zich in om bewoners te stimuleren het Huis van de Wijk schoon, veilig en gastvrij te houden. De oorspronkelijke functie van Pier 80 was een plek om te ontmoeten. Inmiddels dient deze locatie naast ontmoeting ook voor jeugd, zorg, welzijn en sport (Veldacademie, 2020; BoTu Coalitie, 2019). Het is een interessante casus om te onderzoeken of Huizen van de Wijk, in hun multifunctionele vorm,

bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners, omdat het een plek is waar de sociaal-maatschappelijke waarde van voorzieningen tot uiting komt (BoTu Coalitie, 2019). Doordat buurthuizen verdwijnen en Huizen van de Wijk hiervoor in de plaats komen, komt de vraag naar boven of Huizen van de Wijk dezelfde maatschappelijke- en publieke functie vervullen als lokale buurthuizen, en daarmee bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners.

2.1 Doelstelling

Om waarde toe te kennen aan Huizen van de Wijk en het belang van het bestaan van Huizen van de Wijk aan te duiden, wordt dit uitgedrukt in het thuisgevoel dat bewoners op deze plekken ervaren. Daarnaast wordt gekeken naar hoe initiatieven en professionals in Huizen van de Wijk een bijdrage hieraan leveren. Volgens De Graaf en Duyvendak (2009¹) raken mensen emotioneel verbonden met hun omgeving (*place attachment*); ‘*plaatsen krijgen betekenis in de persoonlijke, sociale en culturele uitwisselingen die zich er afspelen*’ (p.17). Daarnaast hebben plekken een rol in het vormen van de identiteit van personen; personen definiëren wie ze zijn door middel van wat bepaalde plekken volgens hun betekenen (*place identity*) (De Graaf & Duyvendak, 2009¹). Zowel *place attachment* als *place identity* zijn onderdeel van het ervaren van een thuisgevoel.

Desalniettemin ligt door veranderende processen in de samenleving rondom stedelijke vernieuwing en de bijkomende veranderende samenstelling van de wijk mogelijk druk op het thuisgevoel van bewoners (Hoijtink, Lucas, & Rijnders, 2020). Buurthuizen worden vervangen door multifunctionele Huizen van de Wijk, omdat de gemeente maatschappelijk vastgoed zo breed mogelijk wil inzetten. Om te onderzoeken welke rol Huizen van de Wijk vervullen in het creëren van een thuisgevoel van bewoners staat in dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoe dragen Huizen van de Wijk bij aan het thuisgevoel van buurtbewoners in een grootstedelijke omgeving?

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag, wordt deze beantwoord aan de hand van de volgende deelvragen:

1. *Hoe draagt Pier 80 bij aan het thuisgevoel van buurtbewoners in Bospolder/Tussendijken?*
2. *Wat is het verschil tussen de bijdrage aan thuisgevoel die professionals voor ogen hebben, en de bijdrage aan thuisgevoel die bewoners die hier komen ervaren?*
3. *Welke rol speelt diversiteit onder bewoners in het ervaren van thuisgevoel?*

Om de onderzoeksvraag en de deelvragen te beantwoorden is in het eerste gedeelte van het theoretisch kader uitgewerkt uit welke bouwstenen thuisgevoel bestaat. Aan de hand van de indicatoren (bijlage 1) wordt gemeten in hoeverre Huizen van de wijk een bijdrage leveren aan het thuisgevoel van bewoners.

2.2 Maatschappelijke relevantie

Thuisvoelen is een emotie die tot op heden weinig wordt meegenomen in het maken van beleidsplannen. In het politieke- en publieke debat heeft thuisgevoel een eenzijdige invulling: ‘*Thuisvoelen zou slechts op één plaats en in één land kunnen, terwijl de wetenschappelijke literatuur laat zien dat thuis voelen een gelaagd en dynamisch begrip is: mensen kunnen zich*

thuis voelen op meerdere plekken tegelijkertijd en voor het thuis voelen op nieuwe plekken zijn juist bindingen met en herinneringen aan oude vertrouwde plekken essentieel” (De Graaf en Duyvendak, 2009¹, p.15). De aandacht voor de sociaal-emotionele binding met meerdere plekken groeit, maar wordt nog niet vaak genoeg benadrukt. “*Geen herstructureringsprogramma is tegenwoordig compleet zonder aandacht voor ‘wijkidentiteit’ of de leefstijlen van de (deels nieuw aan te trekken) bewoners*” (De Graaf & Duyvendak, 2009¹, p.15).

Daarnaast verandert het lokale vangnet van bewoners. Buurthuizen dragen bij aan het lokale vangnet van kwetsbare bewoners en zorgen voor verbinding tussen bewoners en voor verbinding met de wijk. Doordat Huizen van de Wijk in de plaats komen voor buurthuizen ervaren bewoners een verandering (en mogelijk een verkleining) van hun lokale vangnet (De Vrieze, 2021). Om de doelstellingen van Veerkrachtig BoTu 2028 te behalen, is het van belang om te onderzoeken welke bijdrage Pier 80 levert aan het thuisgevoel van bewoners en hun verbinding met zowel elkaar als de wijk.

2.3 Wetenschappelijke relevantie

Er is diverse literatuur beschikbaar over hoe thuisgevoel gedefinieerd en opgebouwd is. Volgens De Graaf en Duyvendak (2009¹) hebben veranderingen in de fysieke omgeving invloed op bestaande sociaal-emotionele bindingen en dragen deze bij aan de variatie in het ervaren van thuisgevoel (Felder, 2021; Duyvendak & Wekker, 2015). *Public familiarity* is een cruciale bouwsteen voor het ontwikkelen van sociale bindingen en relaties (Felder, 2021). Buurthuizen zijn plekken waar *public familiarity* tussen mensen zich ontwikkelt tot intensievere sociale relaties die weer een versterkt thuisgevoel in de wijk kunnen leiden, wat bijdraagt aan de ontwikkeling van de wijk. Volgens Amin (2002) zijn *spaces of micropublic*, waaronder buurthuizen, één van de manieren om interetnisch begrip en betrokkenheid te realiseren door zichtbaarheid en ontmoeting tussen vreemden in openbare ruimtes in de stad creëren. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar hoe buurthuizen in hun nieuwe vorm als Huizen van de Wijk bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners en welke positieve ontwikkeling dit in de wijk met zich meebrengt. Dit onderzoek levert een wetenschappelijke bijdrage aan waarom Huizen van de Wijk in veranderende grootstedelijke omgevingen van belang zijn voor bewoners en het sociale weefsel van de stad in stand houden en versterken.

3 Theoretisch kader

Om het belang van thuisgevoel in Huizen van de Wijk te onderzoeken, wordt allereerst het concept *thuisgevoel* uitgewerkt. Volgens De Graaf en Duyvendak (2009¹) is de plek het belangrijkste aspect in het ervaren van een thuisgevoel. Veranderingen in de fysieke omgeving hebben invloed op bestaande sociaal-emotionele bindingen en dragen bij aan de variatie in het ervaren van thuisgevoel (De Graaf & Duyvendak, 2009¹). Huizen van de Wijk kunnen plekken zijn waar bewoners een sociaal-emotionele binding mee ervaren. Vanuit deze gedachte staat ‘de plek’ als belangrijkste aspect centraal in dit onderzoek.

3.1 Place attachment

Vaak hebben mensen pas door dat zij thuisgevoelens ervaren als de plek waar zij zich thuisvoelen verandert of verdwijnt. Door het plaatsvinden van deze verandering, bijvoorbeeld door stedelijke vernieuwing, ervaren bewoners verlies van thuisgevoel en verlies van het vertrouwde gevoel met de plek waar zij wonen (Duyvendak en De Graaf, 2009²). Het is daardoor lastig een plek los te koppelen van het gevoel dat mensen bij een plek hebben. '*Place is a meaningful site that combines location, locale, and sense of place*' (Cresswell, 2009, p.1). Een plek is betekenisvol, waarbij de locatie van de plek, wat de omgeving van de plek is en de gevoelens die de plek losmaken van belang zijn voor de waarde van deze plek. De verbinding tussen de emotie die men ervaart en de fysieke plek wordt in de literatuur aangeduid met *place attachment* (De Graaf & Duyvendak, 2009¹). Volgens Scannel en Gifford (2010) is *place attachment* een multidimensionaal concept dat bestaat uit (1) personen, (2) het psychologische proces eromheen en (3) de plek zelf. Personen voelen zich gehecht aan een plek; individuen ervaren hechting met een plek als zij hier herinneringen op kunnen doen, waarnaast collectieve hechting bestaat uit het kunnen uitvoeren en behouden van eigen culturele gewoontes. Het psychologische proces bestaat uit de hechting die individuen of groepen ervaren door voor hen belangrijke interacties die plaatsvinden op deze plek (Scannel & Gifford, 2010).

De plek zelf is volgens Scannel en Gifford (2010) de belangrijkste dimensie van *place attachment*. Wat zorgt ervoor dat mensen zich hechten aan een fysieke plek? In een groot gedeelte van de literatuur staat sociale hechting met een plek centraal, die bestaat uit sociale bindingen, verbondenheid met de buurt, herkenbaarheid en *rootedness* (geworteldheid). Bij het omschrijven van fysieke kenmerken draait het niet om de fysieke ruimte, maar om de mogelijkheid tot hechting met een plek door voorzieningen die zich in de ruimte bevinden, zoals de mogelijkheid om koffie te drinken (Scannel & Gifford, 2010). Tevens beschrijven Raymond, Brown en Weber (2010) dat plek en emotie met elkaar samenhangen en laat Lewicka (2011) zien dat sociale bindingen tussen mensen en plekken nauw met elkaar verbonden zijn. Riger en Lavrakas (1981) zijn het hier niet mee eens en maken in hun onderzoek het onderscheid tussen de sociale en fysieke hechting met een plek. Zij duiden, net als Scannel en Gifford (2010), de sociale hechting met een plek aan als bonding, maar drukken de fysieke binding met een plek uit als *rootedness* en koppelen dit los van sociale hechting, omdat zij de lengte die iemand op een plek woont los van sociale hechting mee willen nemen. Omdat *rootedness* (in dit geval de tijd die iemand ergens woont) niet als losstaand concept meegenomen hoeft te worden, is de keuze gemaakt om deze dimensies te unificeren.

3.2 Place attachment op individueel & gemeenschappelijk niveau

Gezien de verbinding tussen de sociale en emotionele binding en de fysieke plek, is het van belang om te kijken naar de verschillende niveaus van *place attachment*. Het model van Raymond, Brown en Weber (2010) wordt dan ook als uitgangspunt aangehouden in dit onderzoek, omdat het een heldere weergave geeft van de verhouding tussen sociale bindingen op verschillende niveaus en plekken. Huizen van de Wijk hebben zowel met individuele bewoners als groepen te maken. Raymond, Brown en Weber (2010) maken binnen *place attachment* een onderscheid in *place attachment* op individueel niveau en op gemeenschappelijk niveau. Personen identificeren zichzelf op individueel niveau met een plek; mensen voor wie een plek voelt als 'hun plek' zetten zich eerder in voor die plek, en verzorgen

en beschermen deze ook beter dan mensen die zich niet identificeren met deze plek (Raymond, Brown & Weber, 2010). Als bewoners zich identificeren met het Huis van de Wijk zou het dus zo kunnen zijn dat bewoners zich ook eerder inzetten voor activiteiten die hier plaatsvinden.

Place attachment op gemeenschappelijk niveau, ook wel *community attachment* genoemd, bestaat uit de relatie die bewoners met hun omgeving hebben. Voor de ontwikkeling van sociale hechting met een plek zijn culturele bindingen met een plek van belang. *Community attachment* is door Raymond, Brown en Weber (2010) aan de hand van vier constructen verklaard: (1) *place belongingness*, ook wel het toe-eigenen van een plek zoals onder andere Cresswell (2009) beschrijft, (2) *place rootedness*, wat refereert naar een sterk thuisgevoel en komt overeen met de beschrijving van sociale hechting van Scannel en Gifford (2010) en Claridge (2018), (3) *place familiarity*, wat bestaat uit herinneringen en associaties die iemand heeft met een plek en (4) *neighbourhood attachment*, de verbinding met de directe omgeving (Raymond, Brown & Weber, 2010). Deze vier constructen worden meegenomen in het onderzoeken van de bijdrage van Huizen van de Wijk aan thuisgevoel en in de volgende alinea's uitgewerkt.

3.2.1 *Place belongingness*

Place belongingness is een emotionele band met een plek. Het is een ervaring dat je je verbonden voelt en *sense of belonging* (erbij horen) ervaart met een plek (Inalhan & Finch, 2004). Om de *sense of belonging* te conceptualiseren maakt Jørgensen (2010) een onderscheid in twee tendensen van *belonging*; mensen die behoefte hebben aan een lokale gemeenschap in hun wijk, en die mensen die juist geen behoefte hebben aan een lokale gemeenschap. Plekken waar mensen wonen kunnen volgens Game (2001) dienen als een katalysator voor individuele *sense of belonging*. Huizen van de Wijk dienen mogelijk als katalysator voor bewoners in BoTu. Volgens Game (2001) ontstaan gevoelens van *belonging* plotseling, omdat mensen plekken en associaties kunnen verbinden aan gebeurtenissen uit hun kindertijd. Buurthuizen zijn plekken waar deze gevoelens van *belonging* kunnen ontstaan. Ze sluiten aan bij de leefwereld van bewoners en voelen als een tweede thuis (Ter Avest, 2016).

Blokland en Nast (2014) benoemen dat *absent ties* (oppervlakkige sociale banden met bv. mensen die in dezelfde straat wonen) centraal staan in het begrijpen van de *sense of belonging*. Het ervaren van *belonging* met de buurt wordt volgens hen bepaald door alledaagse ontmoetingen (*public familiarity*) en niet door sterke sociale hechting (Blokland & Nast, 2014). Buurthuizen en Huizen van de Wijk zijn plekken waar alledaagse ontmoetingen tussen bewoners plaatsvinden, zeker in buurten waar de diversiteit van bewoners sterk is toegenomen (Welschen et al., 2020). “Op deze plekken zorgen spontane ontmoetingen voor publieke vertrouwdeheid en worden ze langzaam maar zeker een tweede thuis” (Ter Avest, 2016, p.25). Volgens Amin (2002) zijn buurthuizen *spaces of micropublics* en dus juist de ideale plek om met diversiteit om te gaan, gezien lokale onderhandelingen over etniciteit, beïnvloed door culturele normen, van belang zijn. Hij definieert *spaces of micropublics* als plekken waarbij mensen oppervlakkige contacten leggen en *public familiarity* ontstaat (Amin, 2002; Welschen et al., 2020).

3.2.2 *Place rootedness: bridging & bonding*

Place rootedness bestaat uit geworteldheid en hechting die mensen met een plek ervaren en wordt regelmatig aangeduid als *bonding* (Scannel & Gifford, 2010; Riger & Lavrakas, 1981; De Graaf & Duyvendak, 2009¹). *Bonding* is, naast *bridging*, een vorm van sociaal kapitaal. Het onderscheid tussen deze twee soorten kapitaal hangt nauw samen met *place attachment* (Lewicka, 2011). *Bonding* bestaat uit een sterke verbinding tussen gelijkgestemden binnen een groep, waarbinnen mensen verschillende overeenkomsten delen en bijvoorbeeld vrienden of familie van elkaar zijn (Claridge, 2018). *Bonding* binnen een groep kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben; voor mensen met een lage sociaaleconomische status draagt *bonding* bij als sociale ondersteuning. Echter kan *bonding* ook stereotypen creëren, waarbij sterke banden binnen een bepaalde groep als negatief worden ervaren door mensen buiten deze groep. *Bridging* beschrijft een vorm van sociaal kapitaal waarbij mensen contact leggen met individuen of groepen die een andere sociale identiteit hebben, met wellicht gedeelde interesses (Claridge, 2018). Het voordeel van *bridging* is dat het bijdraagt aan uitwisseling van informatie tussen mensen met verschillende achtergronden en leidt tot uitbreiding van het netwerk van diverse individuen of groepen en individuele of collectieve sociale ontwikkeling (Claridge, 2013).

In buurthuizen wordt het plaatsvinden van uitwisseling en ontmoeting in goede banen geleid. Sociaal werkers in buurthuizen vinden het belangrijk dat de eerste ontmoeting op een goede manier plaatsvindt, en maken daarbij gebruik van vormen van *bonding* (Hojtink, Lucas & Rijnders, 2020). De eerste ontmoeting is van belang, om spanningen tussen bewoners en het vergroten van vooroordelen te voorkomen (Welschen, 2020; Hoijtink, Lucas & Rijnders, 2020). Veel bewoners voelen zich in eerste instantie thuis binnen een groep mensen met dezelfde interesses. Bewoners hebben niet altijd behoefte om contact te leggen met bewoners met een andere culturele of sociaaleconomische achtergrond (Hojtink, Lucas & Rijnders, 2020). Ondanks dat buurthuizen in de eerste plaats plekken zijn waar bewoners met gelijke achtergronden elkaar kunnen ontmoeten, worden in buurthuizen wel degelijk *bridgingstactieken* ingezet om contacten tussen groepen met diverse achtergronden te stimuleren. Voorbeelden hiervan zijn verschillende activiteiten in dezelfde ruimte laten plaatsvinden, het gezamenlijk laten organiseren van activiteiten en het inzetten van sleutelfiguren (Hojtink, Lucas en Rijnders, 2020). Verschillen in normen en waarden verbonden aan een culturele achtergrond lijken in eerste instantie een barrière om contact met elkaar te leggen, maar gedeelde interesses en ambities zorgen ervoor dat bewoners deze verschillen snel los kunnen laten (Peterson, 2015).

3.2.3 *Place familiarity*

Place familiarity bestaat uit herinneringen, herkenningspunten en associaties die iemand heeft met een plek. Felder (2021) benoemt hoe *familiarity* een rol speelt in stedelijke omgevingen en invloed heeft op de mensen die zich in deze omgeving bevinden. Zij benoemt dat steden als plekken van anonimiteit worden gezien, omdat steden als groot en complex worden ervaren. *Familiarity* wordt als middel gebruikt om met deze grootte en complexiteit om te gaan, bijvoorbeeld in het kiezen van een bepaalde route om naar de supermarkt te lopen. Felder (2021) maakt in haar onderzoek het onderscheid in *knowing well* (goed kennen) en *knowing superficially* (oppervlakkig kennen). In steden zijn sterke sociale netwerken en persoonlijke

sociale banden (*bonding*) geen gegeven. *Knowing superficially* heeft in steden dus een grotere rol dan in minder grote en complexe buurten.

Blokland en Schultze (2017) duiden deze oppervlakkige herkenning van plekken en mensen aan als *public familiarity*. Als mensen zich verplaatsen in de stad en korte ontmoetingen ondergaan, ervaren zij deze oppervlakkige ontmoetingen als onbelangrijk. Echter zorgt *public familiarity* ervoor dat mensen meer vertrouwd raken met de plek waar zij wonen door deze plek te delen met andere mensen die dagelijks dezelfde routines uitvoeren, en daardoor herkenbaar zijn (Blokland & Schultze, 2017). In een buurthuis komen diverse groepen bewoners bij elkaar en vindt *public familiarity* plaats. Daarnaast ontstaan routines, zoals bewoners die dagelijks koffie komen drinken, en vindt een vast activiteitenprogramma plaats (Dekker et al., 2016).

3.2.4 *Neighbourhood attachment*

Neighbourhood attachment is de verbinding tussen bewoners en de directe omgeving. Het streven vanuit diverse gemeenten en beleidsplannen is om iedereen in de publieke ruimte zich thuis te laten voelen en met andere buurtbewoners te verbinden (Duyvendak & Wekker, 2015). De publieke ruimte is de plek waar bewoners elkaar tegenkomen, maar ook over andere bewoners de mening vormen over of zij hier wel of niet thuishoren. Voor de één biedt de directe omgeving een thuis als de bewoners bestaan uit een homogene samenstelling en oppervlakkig contact hebben met andere sociale identiteiten. Andere bewoners ervaren de buurt als thuis als deze zich kenmerkt als gemene wijk, door een heterogene samenstelling van bewoners. ‘*Verschillende mensen verlangen naar verschillende vormen van ‘thuis’*’ (Duyvendak & Wekker, 2015, p.11).

In een stad hebben bewoners de vrijheid om te mengen met andere bewoners in publieke ruimtes. Steden en publieke ruimtes worden heterogener waarbinnen onderhandeld wordt over diversiteit (Amin, 2002; Peterson, 2015). Volgens de constricttheorie van Putnam (2007) leidt meer etnische diversiteit in een buurt tot minder vertrouwen en minder solidariteit tussen bewoners, waardoor bewoners zich meer terugtrekken. Publieke ruimtes dienen als natuurlijke ontmoetingsplekken waar bewoners oppervlakkige contacten met elkaar aan kunnen gaan, en kunnen een belangrijke rol spelen in het stimuleren van contacten met (etnisch) diverse bewoners. Het is van belang dat bewoners (oppervlakkig en intensief) contact leggen om een netwerk op te kunnen bouwen in hun eigen woonomgeving en zich daardoor meer thuis te voelen (Peterson, 2015). Echter is de realiteit dat in openbare ruimtes vaak diverse homogene groepen de overhand hebben en dat er weinig daadwerkelijk contact tussen vreemden plaatsvindt (Amin, 2002).

Daarnaast is er een verschil aanwezig tussen hoe professionals denken publieke ruimtes het beste functioneren en hoe bewoners dit zien (Duyvendak & Wekker, 2015). Bij beleidsmakers heerst het idee dat groepen bewoners door de toenemende diversiteit langs elkaar heen leven en de sociale verbondenheid vermindert (Peterson, 2015). ‘*De professionals richten zich primair op fysieke aspecten van de openbare ruimte; zij zien het als hun taak om de openbare ruimte zo in te richten dat er een juiste balans wordt gevonden tussen de aanspraken die diverse groepen bewoners doen op die openbare ruimte*’ (Duyvendak & Wekker, 2015, p.19). Professionals willen ervoor zorgen dat de fysieke inrichting van publieke ruimtes bijdraagt aan het leggen van oppervlakkige contacten die bijdragen aan het veiligheidsgevoel

van bewoners en vertrouwen in de buurt. Bewoners zijn meer gericht op het sociale aspect van de publieke ruimte; zij vinden het belangrijk wie er in de publieke ruimte aanwezig is. Op het moment dat er voor hen gewenste bewoners in deze publieke ruimte aanwezig zijn, voelen bewoners zich meer thuis (Duyvendak & Wekker, 2015).

De plek waar mensen zich thuisvoelen staat in dit onderzoek centraal. Zowel publieke, semipublieke als private ruimtes vallen onder plekken waar bewoners zich mogelijk thuisvoelen. Buurthuizen zijn onderdeel van semipublieke ruimtes en zijn volgens de literatuur van waarde voor het thuisgevoel van bewoners. In een buurthuis komen diverse groepen bewoners bij elkaar, vindt *public familiarity* plaats en ontstaat verbinding tussen verschillende bewoners (Dekker et al., 2016; Hoijsink, Lucas & Rijnders, 2020). Echter zijn veel buurthuizen de laatste jaren wegbezuinigd of in de problemen gekomen. “*De sluiting van wijk- en buurtcentra geschiedde veelal onder het mom van ‘we investeren in activiteiten, niet meer in stenen’*” (Ter Avest, 2016, p.25). Desalniettemin laat bovenstaande literatuur zien dat buurthuizen als ontmoetingsplekken wel degelijk van belang zijn.

4 Methode

4.1 Onderzoekstrategie

Het onderzoek is kwalitatief van aard. Hiervoor is gekozen, omdat het onderzoek gericht is op de ervaring van zowel bewoners als professionals. De meningen en interpretatie van bewoners en professionals spelen een belangrijke rol en kunnen het beste op een kwalitatieve manier geïnterpreteerd worden. Door middel van semigestructureerde diepte-interviews kunnen de concepten die bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners, en mogelijk vernieuwde aanpakken vanuit professionals naar boven komen. Door het wekelijkse contact met zowel werknemers van de Veldacademie, als mijn scriptiebegeleider, die een breed netwerk hebben van initiatieven in Rotterdam, was het contact leggen met professionals in BoTu eenvoudig, waaruit het contact bewoners uit BoTu volgde.

Het onderzoek is vanuit een inductieve visie uitgevoerd. Er zijn in het theoretisch kader enkele wetenschappelijke theorieën en oorzaken opgesteld die een bijdrage zouden kunnen leveren aan het thuisgevoel van bewoners. Daarnaast is de visie vanuit professionals weergegeven om het verschil tussen de ervaring van bewoners en professionals aan te duiden. Het doel is om vanuit dit onderzoek nieuwe theorieën en oorzaken voor het activeren van het thuisgevoel onder bewoners voor te leggen. Daarbij is sprake van een interpretatieve epistemologie en constructivistische ontologie. Aan de hand van de visie van bewoners en professionals is thuisgevoel niet alleen uitgelegd of benoemd dat het aanwezig is, maar ook daadwerkelijk begrepen en verklaard. Zo is besproken hoe bewoners thuisgevoel ervaren en welke aspecten volgens hen meespelen in het wel of niet thuisvoelen in Huizen van de Wijk. Er ligt geen nadruk op ‘wat’ bewoners ervaren, maar ‘waarom’ bewoners dit ervaren. Door middel van het uitvoeren van dit onderzoek wordt er naar achterliggende oorzaken gekeken die thuisgevoel bij bewoners naar boven brengen of juist niet bij hen losmaken.

4.2 Onderzoeksdesign

Het onderzoeksdesign dat voor dit onderzoek ingezet is, is een casestudy design. Bij een casestudy design, wordt een specifieke ‘case’ intensief en gedetailleerd geanalyseerd. In dit onderzoek is een specifieke groep bewoners en professionals geanalyseerd aan de hand van de ervaring van bewoners en professionals die regelmatig in Pier 80 komen. ‘‘*The most common use of the term ‘case’ associates the case study with a location, such as a community or organization*’’ (Bryman, 2012, p.67). Dit houdt in dat een specifieke setting, vaak op een bepaalde locatie, normaliter als case wordt gedefinieerd. In dit onderzoek staan de locatie en de setting van Pier 80 in BoTu centraal en sluiten daardoor mooi aan bij een casestudy design.

4.3 Onderzoeksmethode

Het doel van dit onderzoek is inzicht creëren in de visie van respondenten op het thuisgevoel dat zij zelf en andere bewoners ervaren en hoe dit volgens hen gestimuleerd wordt. Aan de hand van kwalitatief onderzoek door middel van semigestructureerde diepte-interviews met zowel bewoners als professionals is inzicht en helderheid ontstaan over wat volgens hen bijdraagt aan het thuisgevoel in Huizen van de Wijk en welke andere plekken een rol spelen in het ervaren van thuisgevoel in de wijk. De respondenten zijn één-op-één semigestructureerd geïnterviewd om persoonlijke ervaringen op te kunnen halen. Om voor respondenten de mogelijkheid te behouden hun eigen invulling te geven aan bepaalde vragen en een eigen bijdrage te leveren aan het interview, was het van belang dat de interviews semigestructureerd plaatvonden.

4.4 Operationalisering

In de bijlage (bijlage 1) is in het operationaliseringsschema weergegeven vanuit welke concepten, dimensies en indicatoren het onderzoek is uitgevoerd. Als hoofdconcept is ‘plek’ aangehouden, gezien de Graaf en Duyvendak (2009¹) aangeven dat dit één van de belangrijkste concepten als onderdeel van thuisgevoel is. De sociaal-emotionele binding met een plek is vervolgens geconcretiseerd aan de hand van het begrip *place attachment* (De Graaf & Duyvendak, 2009¹). Bijlage 1 laat zien uit welke onderdelen *place attachment* bestaat. De dimensies van *community attachment* staan centraal in dit onderzoek en worden gemeten aan de hand van oppervlakkige of sterke banden die bewoners met elkaar hebben, de homogene of heterogene samenstelling van bewonersgroepen, het onderscheid in banden met bewoners die gelijk zijn aan elkaar of juist heel verschillend van elkaar en de ervaring die bewoners hebben over thuisgevoel in vergelijking met hoe professionals voor ogen hebben thuisgevoel onder bewoners te creëren.

4.5 Populatie en sampling

Binnen dit onderzoek ligt de focus op professionals die werkzaam zijn in Pier 80 en bewoners die hier op wekelijkse basis naar binnen lopen. Door het contact met de beheerder van Pier 80 is contact gelegd met andere professionals die hier werkzaam zijn. Om een zo representatief mogelijk onderzoek uit te voeren, is met zoveel mogelijk professionals die diverse aanpakken voor ogen hebben het gesprek aangegaan, en daarnaast met een diverse groep bewoners contact gelegd. Voor het werven van respondenten is gebruik gemaakt van *purposive sampling*. Dit

onderzoek is gericht op een specifieke doelgroep, namelijk professionals en bewoners uit BoTu die zowel werknemer als bezoeker zijn in Pier 80. Binnen *purposive sampling* is gebruik gemaakt van *convenience sampling*, omdat respondenten die binnen handbereik lagen benaderd zijn. Er zijn uiteindelijk twaalf respondenten bereikt, waarvan drie professionals die hier werkzaam zijn, drie vrouwen, waarvan één vrijwilliger, die deels wel en deels niet in Pier 80 komen, drie mannen die ook in Pier 80 als vrijwilliger werkzaam zijn en als laatste drie jongeren die op wekelijkse basis Pier 80 binnenlopen.

4.6 Dataverwerking en data-analyse

De semigestructureerde diepte-interviews zijn opgenomen en vervolgens getranscribeerd. Aan alle respondenten is toestemming gevraagd met betrekking tot het wel of niet opnemen van het interview. De transcripties zijn aan de hand van Atlas.ti gecodeerd. Daarbij is gekeken naar welke aspecten relevant zijn voor het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen. Binnen het analyseren van de transcripties is de *grounded theory* aangehouden. Voor het coderen van de transcripten is tijdens het transcriberen meegenomen welke codes eventueel relevant waren voor de data-analyse. Het doel is dat er een heldere verbinding aanwezig is tussen de methode, de dataverzameling, de data-analyse en het vormen van nieuwe inzichten (Bryman, 2012). Uiteindelijk zijn de nieuwe inzichten teruggelinkpeld aan de al bestaande literatuur. Na het analyseren van het laatste interview is theoretische saturatie bereikt.

4.7 Ethische verantwoording

Binnen het onderzoek blijven respondenten zo nodig anoniem. Er is vooraf aan het interview aan respondenten gevraagd of zij anoniem willen blijven en of respondenten akkoord gaan met het opnemen van het interview. Er is zorgvuldig omgegaan met de opgehaalde data en transcripten van de interviews. Deze zijn enkel en alleen gebruikt voor dit onderzoek. Er is met openheid gesproken over waar de opgehaalde data voor gebruikt is, waardoor respondenten niet op het verkeerde been zijn gezet of zijn misleid.

5 Resultaten

Verschillende professionals die in Pier 80 werkzaam zijn en bewoners die hier als bezoeker komen hebben zich uitgelaten over het thuisgevoel in Pier 80. Professionals hebben zich geuit over op welke manier zij een bijdrage leveren aan het thuisgevoel van bewoners en wat hun perceptie is op in hoeverre bewoners zich in Pier 80 thuisvoelen. Daarnaast hebben bewoners besproken waarom zij zich wel en niet thuisvoelen in Pier 80. Uit de interviews zijn zowel vanuit professionals als bewoners wisselende ervaringen over het thuisgevoel in Pier 80 naar voren gekomen.

5.1 Homogene samenstelling

Pier 80 draagt voor een specifieke doelgroep bij aan het thuisgevoel van bewoners, maar niet voor alle bewoners. In Pier 80 valt op dat in de ontmoetingsruimte diverse groepen mannen dagelijks dammen en koffie drinken en daarnaast als vrijwilliger aan het werk zijn. Zij zitten gegroepeerd op basis van hun eigen etnische culturele achtergrond (Surinaams Creools,

Surinaams Hindoestaans, Marokkaans, Turks en autochtone Hollanders) en hebben ook alleen contact met mannen met dezelfde achtergrond als zij.

Man 1: *‘‘Natuurlijk Turken horen altijd bij de Turken. Marokkanen horen met Marokkanen Surinamers horen bij de Surinamers. Dat mengelmoes heb je altijd daar.’’*

Professionals geven aan dat zij in andere Huizen van de Wijk de dominante aanwezigheid van mannen niet zo extreem meemaken als in Pier 80. Deze dominante aanwezigheid van de mannengroepen wordt door deze mannen als positief ervaren, maar voor andere bewoners is dit een reden om niet naar Pier 80 te komen. Mannen in Pier 80 vinden het fijn om dagelijks met dezelfde groep in Pier 80 af te spreken en voelen zich hierdoor thuis. Elke groep zit iedere dag op dezelfde plek aan dezelfde tafel. Ze herkennen elkaar en zien Pier 80 als hun tweede thuis.

Man 1: *‘‘Letterlijk, ik bedoel als je diegene zou bellen van, waar ben je of die gaat zeggen ik ben thuis of die gaat zeggen ik ben Pier 80 één van die twee kennen die niks anders meer.’’*

Verschillende vrouwen en jongeren voelen zich, onder andere door deze aanwezigheid van mannen, niet thuis in Pier 80. Vrouwen met diverse culturele achtergronden, die regelmatig het VEC bezoeken, worden op het moment dat zij Pier 80 binnenlopen voortdurend nageroepen door mannen die in de ontmoetingsruimte zitten. Daarnaast accepteert de man van deze vrouwen over het algemeen niet dat zij met andere mannen in contact komt, en dus ook niet in Pier 80. Ook voor jongeren geldt dat zij niet uit zichzelf naar binnen lopen. Pier 80 is niet aantrekkelijk voor jongeren; zij zien alleen oudere mannen dammen in de ontmoetingsruimte en hebben daardoor geen behoefte om naar binnen te komen. Andere jongeren zijn hier niet te vinden, tenzij er gericht voor jongeren een activiteit georganiseerd wordt. Wat ook meespeelt is dat zij geen eigen ruimte hebben waar zij kunnen ‘chillen’ met andere jongeren. Het voelt als een plek voor werk of stage, maar niet als thuis.

Professional 3: *‘‘Als je gewoon om je heen kijkt en dan terugkomt hier in de Huis van de Wijk. Dan snap je wat voor mensen hier binnenkomen. Dan zie je deze mensen komen binnen, de rest niet, dus die jongeren gaan ook niet binnenkomen.’’*

5.2 De ruimte

De gemeente bezit het gebouw, wat inhoudt dat zij bepalen welke organisaties op deze locatie kunnen werken, maar ook invloed uitoefenen op hoe de ruimte eruitziet. De gemeente wil geen uitingen van bewoners in de inrichting, omdat het een plek is van instanties en professionals. Vanuit de gemeente heerst de gedachte dat de aanwezigheid van instanties in de ruimte toegankelijkheid voor hulpvragen van (ook minder mobiele) bewoners vergroot. Echter geven zowel bewoners als professionals aan dat zichtbaarheid van een te grote hoeveelheid instanties in een Huis van de Wijk ertoe leidt dat bewoners zich hier niet thuisvoelen, gezien hulpverlening en werkzaamheden van instanties centraal staan. Pier 80 is primair gericht op professionele partijen en niet op bewoners; bewoners zijn te gast op deze plek.

Professional 2: ‘Inmiddels zijn die Huizen van de Wijk zo volgepropt met allerlei instanties, met name ook door de gemeente en het wijkteam, in sommigen de vraagwijzer en dan nou... Maar het thuisgevoel. Nee... Uiteindelijk gaan ze allemaal hulpverlening hierin zetten.’

De gemeente eigent de ruimte toe door regels op te stellen over hoe de ruimte eruit hoort te zien; de ruimte moet neutraal blijven en bewoners mogen geen invloed hierop uitoefenen. Hierdoor draagt Pier 80 geen gezellige sfeer uit, wat volgens diverse vrouwen van belang is voor een thuisgevoel. In lokale buurthuizen wordt dit wel uitgedragen. Een ander punt is dat bewoners, die bijvoorbeeld vanwege een hulpvraag een afspraak hebben met één van de instanties, langs de ontmoetingsruimte moeten lopen om deze instantie te bereiken. Voor de mannen in de ontmoetingsruimte is hierdoor zichtbaar wie met welke hulpvraag Pier 80 binnenkomt. Doordat bewoners zowel familie, vrienden of oppervlakkige kennissen van elkaar zijn, of elkaar via andere bewoners kennen, verspreiden roddels dat bewoners met specifieke hulpvragen Pier 80 binnenkomen snel. Dit leidt ertoe dat bewoners geen instanties opzoeken voor hulpvragen en Pier 80 niet bezoeken.

Vrouw 2: ‘In eerste aanleg denk ik dat het vaak om Turkse- of Marokkaanse vrouwen gaat, die zich nagekeken voelen, dat die als ze thuiskomen, te horen krijgen dat toch wel een neef of een oom of een wie dan ook hen daar gezien heeft.’

De plek waar de ontmoetingsruimte zich bevindt in Pier 80 draagt bij aan welke bewoners binnenkomen. Zowel vrouwen als jongeren geven aan hoe de inrichting van de ruimte bij kan dragen aan dat zij wel ergens binnen zouden komen. Diverse jongeren maken muziek en zouden graag een ruimte hebben waar zij door muziek te maken even het huis kunnen ontsnappen. Op straat hangen vaak foute vrienden rond die zij liever ontwijken. De huidige ruimtelijke indeling van Pier 80 draagt bij aan dat bewoners liever andere plekken dan Pier 80 bezoeken. Het VEC is een plek, verbonden aan WMO Radar, waar vrouwen wel graag komen. Deze ruimte is ingericht door vrouwen en alleen bedoeld voor vrouwen. Zij mogen de ruimte toe-eigenen door hun eigen schilderijen op te hangen, planten neer te zetten en speelgoed voor de kinderen neer te leggen. Het is voor deze vrouwen belangrijk dat de ruimte gezellig is en hun kinderen hier ook kunnen spelen. Doordat hier geen mannen aanwezig zijn voelen zij zich veilig op deze plek en kunnen zij hier vrijuit over hun gevoelens praten en onderwerpen bespreken waar zij thuis niet de ruimte voor krijgen. Hierdoor komen diverse verhalen en hulpvragen naar boven die van belang zijn voor de gemeente, maatschappelijke organisaties en de politie. Echter zijn deze partijen nog niet betrokken bij het VEC om deze hulpvragen te signaleren. Diverse vrouwen hebben aangegeven dat een anoniem spreekuur voor vrouwen ervoor zou kunnen zorgen dat zij hun verhaal kunnen doen, zonder dat bekend is wie zij zijn. Op deze manier hebben professionals kennis van welke problemen spelen in de wijk, zonder dat de veiligheid van de ruimte waarin zij hun verhaal doen verloren gaat.

Vrouw 2: ‘Er kwam een keer een vraag van: Als iemand seks met je heeft, en je wil het niet. Is dat strafbaar? En ik zei van.. ik heb tegen haar gezegd van als je wil kunnen we

erover praten en ik kan je in contact brengen. Ze is niet meer teruggekomen maar ik vond het best wel heftig.’’

Daarnaast gaan jongeren graag naar *The Niteshop* in plaats van Pier 80. *The Niteshop* is een instituut dat vormgegeven wordt door *Concrete Blossom*; een ontwerp- en mediacollectief bestaande uit een groep Rotterdamse makers en denkers die zich bezighouden met URBAN-cultuur en mainstream opvattingen over diversiteit. Hier is het pand ook op ingericht. Het lijkt op een avondwinkel en medewerkers verkopen spullen, maar je kunt hier ook ‘chillen’ of naar de kapper, en dat maakt het zo aantrekkelijk voor jongeren. Als jongeren hier naar binnen lopen staat meteen muziek aan, kun je radio maken, chips eten en tegelijk je haren knippen. Het feit dat deze dingen tegelijk kunnen maakt het interessant voor jongeren om hier naar binnen te lopen, maar de achterliggende gedachte van deze voorzieningen ligt dieper. Makers en denkers in *The Niteshop* werken aan integratie in superdiverse steden, de futuristische stad en de samenleving van de toekomst. Jongerenwerkers van Pier 80 werken nauw samen met *The Niteshop* om het eerste contact met jongeren te leggen.

5.3 Aanwezigheid van professionals

Naast de inrichting van de ruimte geven bewoners aan dat de professionals die in Pier 80 aanwezig zijn een grote rol spelen in waarom ze daar komen. Zoals hierboven benoemd hebben de jongerenwerkers van Pier 80 ook contact met andere plekken waar jongeren komen. Deze jongerenwerkers zijn toegankelijk, hebben een goede band met de jongeren en zorgen er daardoor voor dat jongeren zich op hun gemak voelen in Pier 80, maar ook op andere plekken waar deze jongerenwerkers komen. Jongeren geven aan zich niet echt thuis te voelen in Pier 80, dat het meer een plek voor stage of werk is, maar dat de jongerenwerkers die hier aanwezig zijn er toch voor zorgen dat ze hier zo nu en dan naar binnen lopen.

*Jongere 2: ‘‘*jongerenwerker* is mijn mattie, je weet toch. Hij kwam naar mij toen op school een keer en toen heb ik een beetje met hem geappt, omdat ik wat wilde doen en mee wilde denken en nu kom ik hier elke week voor jong BoTu. Maar ik ga hier niet met mijn vrienden chillen nee, er is hier niks voor mij.’’*

Jongeren en vrouwen komen alleen naar Pier 80 om hun relatie met het professionele netwerk te onderhouden en hulpvragen kwijt te kunnen. Echter nodigt Pier 80 niet uit om met hun eigen doelgroep bij elkaar te komen en te ontspannen. Vrouwen van het VEC zoeken professionals in Pier 80 op als zij die nodig hebben, maar waarderen vooral de aanwezigheid van de professional in het VEC waar zij terecht kunnen met vragen. De professional en vrijwilligers in het VEC hebben naast een zakelijke relatie een sterke band met de deelnemers. Deze band draagt eraan bij dat de vrouwen zich op hun gemak voelen en persoonlijke verhalen delen. Daarnaast nodigt het VEC ook uit tot ontspanning in verhouding tot Pier 80.

Vrouw 1: ‘‘Ik ben echt psycholoog geworden weet je, soms zegt een persoon ik heb zoveel stress, ik heb zoveel problemen, beetje helpen mij, maar ik zeg ik ben geen psycholoog, ik ga niet echt goede oplossing geven voor jouw leven...’’

Voorzieningen die in lokale buurthuizen aanwezig zijn, bijvoorbeeld games, kinderspeelgoed of banken om op te ‘chillen’, worden vanuit professionals ingezet om tot gerichte hulpvragen te komen. Op deze manier draagt de aanwezigheid van professionals bij aan het bereiken van en contact leggen met bewoners, maar hebben bewoners ook het gevoel dat zij in deze ruimte andere bewoners kunnen ontmoeten en kunnen ontspannen.

Professional 3: *“Dus een PlayStation is niet voor de gezelligheid. Ja, voor die kids, maar voor ons is het een hulpmiddel waardoor we dus in contact komen en met hun kunnen praten..”*

5.4 Stimulering van diversiteit

Tijdens corona hebben professionals door de inzet van diverse activiteiten het komen van homogene vaste groepen proberen te doorbreken. Sommige professionals ervaren het komen van vaste groepen mannen als een succes; zij beleven de aanwezigheid van diverse culturele achtergronden van deze mannen als de aanwezigheid van divers publiek. Andere professionals zien dit meer als een barrière voor andere bezoekers om Pier 80 binnen te komen. Het blijft ingewikkeld om het samenkleven van mannengroepen te doorbreken. Echter leidt het doorbreken van deze groepen ook tot het verminderen van het thuisgevoel van mannen die zich hier juist thuisvoelen, wat ook waardevol is. Desalniettemin leidt de aanwezigheid van mannen voor andere bewoners voor een discriminerende werking van thuisgevoel. De uitdaging voor professionals is om een ruimte te creëren waar alle bewoners zich thuis, maar vooral vertrouwd, voelen.

Professional 2: *“Toen had ik al gesprekken met Ivo daarover van nou, dit is het moment om te kantelen te en zorgen dat dat... maar als ik er nu kom, dan denk ik, oké, iedereen heeft zijn eigen groep en dezelfde positie weer ingenomen.”*

Omdat een Huis van de Wijk toegankelijk is voor iedereen kunnen bewoners niet zonder reden geweigerd worden. Onder andere door het organiseren van activiteiten proberen professionals verschillende doelgroepen bij elkaar te brengen. Dit is gedeeltelijk succesvol. Als jongeren en ouderen elkaar in het verleden op een activiteit hebben ontmoet, en elkaar later tegenkomen, is zichtbaar dat zij op een andere manier met elkaar omgaan.

Professional 3: *“Denk aan jeu de boules of wat was dan andere... Sjoelen. Allemaal in de zaal, verschillende spelletjes ook nog Mens Erger Je Niet gewoon en dan doen we de kinderen daaraan matches en dan gaan jong en oud samen en dan kletsen ze veel en dan zo proberen we ze in contact te brengen om elkaar om verschillende redenen te leren kennen. Als dezelfde mensen komen zie je dat die jongeren dan ineens wel heel veel dingen doen waarvan je zegt van, ik wist dat je het in je had.”*

Het organiseren van activiteiten draagt bij aan dat cultureel diverse groepen contact met elkaar leggen, maar draagt niet bij aan het thuisgevoel van bewoners. Jongeren geven aan dat zij voor activiteiten wel naar Pier 80 komen als jongerenwerkers deze activiteiten organiseren, maar dat dit niet bijdraagt aan hun thuisgevoel in Pier 80.

5.5 Participatie

Ondanks dat diverse professionals vanuit hun organisatie activiteiten organiseren, zet de gemeente erop in dat bewoners vanuit zichzelf participeren in de samenleving en zelf initiatief nemen in het organiseren van activiteiten. Bewoners kunnen zelf ontdekken wat plaatsvindt in hun wijk. Voor een gedeelte van bewoners is dit werkzaam, omdat zij de kennis en vaardigheden hebben om zelf activiteiten te organiseren. Andere bewoners zijn kwetsbaar en hebben hierin ondersteuning vanuit professionals nodig of hebben geen behoefte om zelf activiteiten te organiseren. Zo is het VEC een plek waar actieve vrouwen zich als vrijwilliger inzetten om voor andere vrouwen activiteiten te organiseren. Deze activiteiten hebben als doel het creëren van gezelligheid, maar ook het activeren van praten over bepaalde problemen. Desalniettemin zijn er op andere locaties ook bewoners nodig die zich graag willen inzetten voor zichzelf en anderen.

Professional 2: ‘‘Je moet mensen hebben die de kar willen trekken daar en nou ja, dat. En op het moment als ze ook eigenaarschap voelen dan zijn ze ook bereid om dingen te gaan doen en te gaan vormgeven en te ja... Het gaat om de functie en, dat heb je in Huizen van de Wijk Natuurlijk niet, nee.’’

In verhouding tot buurthuizen is het in Huizen van de Wijk niet mogelijk dat bewoners zelf de ruimte toe-eigenen, ondanks dat vanuit de gemeente gestimuleerd wordt dat bewoners zelf activiteiten organiseren. Zowel bewoners als professionals geven aan dat het niet kunnen toe-eigenen van de ruimte organisatie van activiteiten ingewikkeld maakt. Tevens kunnen organisaties die hier aan het werk zijn een rol spelen in het ondersteunen van (nog niet) actieve bewoners, maar ook niet iedere doelgroep heeft behoefte om actief te participeren. Naast participatie hebben bewoners behoefte aan een plek om ‘gewoon’ te ontspannen. Het ‘lokale buurthuis’, zoals veel bewoners dat noemen, is verdwenen. Professionals kunnen de ruimte minder makkelijk inzetten om activiteiten te organiseren, hun werkzaamheden uit te voeren en bewoners te stimuleren.

Professional 3: ‘‘Je weet nu niet wat er gaat gebeuren in de wijk, nu moet je er zelf achternagaan. Ja, dus dat, en dat wil de gemeente. Het grote gedeelte van die jongeren missen toch echt een plek om te komen ontspannen en ik denk dat dat een hele grote gedeelte is die ze over het hoofd hebben gezien. Waar is nou mijn plek gebleven waar ik me thuis voel en waar ik kan gaan waar ik terug kan trekken?’’

6 Conclusie

In Rotterdam, waaronder BoTu, vindt de overgang van lokale buurthuizen naar centrale Huizen van de Wijk plaats. Door veranderende processen in de samenleving rondom stedelijke vernieuwing en de bijkomende veranderende samenstelling van wijk ligt er druk op het thuisgevoel van bewoners (Hoijtink, Lucas, & Rijnders, 2020). Daarom is onderzocht welke rol Huizen van de Wijk vervullen in het creëren van een thuisgevoel voor bewoners. De centrale vraag binnen dit onderzoek was: *Hoe dragen Huizen van de Wijk bij aan het thuisgevoel van buurtbewoners in een grootstedelijke omgeving?*

Uit de resultaten kan geconcludeerd worden dat Pier 80 alleen voor een specifieke doelgroep bijdraagt aan thuisgevoel. Pier 80 is het centrale Huis van de Wijk van BoTu, dat volgens diverse instanties toegankelijk is voor iedereen, maar in de praktijk ingericht is op de doelgroep die er al jaren komt. Een homogene groep heeft de overhand en eigent de ruimte toe. Deze groep ervaart sterk *community attachment*. Door het toe-eigenen van de ruimte ervaart deze groep *place belongingness* en voelt deze groep zich thuis in Pier 80 (Raymond, Brown & Weber, 2010; Cresswell, 2009). Echter leidt toe-eigening van de ene groep tot het niet thuisvoelen van andere groepen; er ontstaat een discriminerende werking van thuisgevoel. Thuisgevoel in Pier 80 ontstaat door sociale identificatie met gelijkgestemden en komt overeen met de theorie van Claridge (2018). Doordat vrouwen en jongeren Pier 80 associëren met de aanwezigheid van mannen, in plaats van ontmoeting en gezelligheid, voelen zij zich niet verbonden met deze plek en leidt tot wrijving tussen mannen, vrouwen en jongeren door het verschil in culturele normen en waarden.

Daarnaast heeft de inrichting van de ruimte invloed op of bewoners zich thuisvoelen. Omdat Huizen van de Wijk beheerd worden door de gemeente hebben bewoners geen toegang tot enige vorm van toe-eigening van de ruimte. Plekken zijn betekenisvol voor mensen, zowel op individueel- en groepsniveau, en zowel de inrichting als het gebruik van de fysieke ruimte hebben invloed op dat bewoners zich thuisvoelen (Raymond, Brown & Weber, 2010; Scannel & Gifford, 2010; De Graaf & Duyvendak, 2009¹). De gemeente heeft een grote rol in hoe de fysieke ruimte in Pier 80 ingericht en werken hierdoor thuisgevoelens van bewoners tegen. Bewoners zoeken andere plekken op, zoals het VEC en *The Niteshop*, waar zij zich wel thuisvoelen.

Tevens geldt dat bewoners het belangrijk vinden wie op een plek aanwezig is en hoe professionals zich op een plek opstellen (Duyvendak & Wekker, 2015). Bewoners willen zich identificeren met de professional en voelen zich daardoor op hun gemak. Zij herkennen zichzelf in de professional en gaan hierdoor in gesprek met professionals. Als bewoners zichzelf identificeren met een plek zetten bewoners zich eerder in voor deze plek en verzorgen ‘hun plek’ beter dan als mensen zichzelf niet identificeren met deze plek (Raymond, Brown & Weber, 2010). Het identificeren met professionals draagt bij aan het identificeren met een plek, maar ook aan de publieke vertrouwdheid die bewoners ervaren met een plek. Daarnaast is het interessant om te concluderen dat ondanks diverse groepen de ruimte niet kunnen toe-eigenen mannen van Pier 80 door middel van gedrag toch de ontmoetingsruimte toegeëigend hebben. Zij identificeren zichzelf met Pier 80 en beschermen daardoor ‘hun plek’.

Plekken die goed werken zijn plekken die door initiatiefnemers uit de stad, bestaande uit zowel professionals als bewoners, zijn bedacht en opgericht. Het VEC wordt gedraaid door vrouwen voor vrouwen. Daarnaast zijn Rotterdamse makers vanuit *the Niteshop* bezig met wat hun doelgroep wil en spelen hierop in. Deze locaties zijn fluïde en bewegen mee met wensen van bewoners. Pier 80 is een plek die vanuit de gemeente is georganiseerd, waarbij professionals te werk gaan vanuit de gedachte van de gemeente. Professionals, die breder kijken en denken dan het perspectief van de gemeente, haken aan bij professionele partijen en initiatiefnemers die zich bezighouden met de belangen van bewoners. Het is ingewikkeld om een plek te organiseren die aanvoelt als een plek voor de buurt waar ook professionals werkzaam zijn. Om dit mogelijk te maken is het van belang dat professionals dichtbij de voorkeuren van hun doelgroep blijven. Hierdoor versterkt het vertrouwen tussen professionals

en bewoners op deze plek en ontstaat publieke vertrouwdheid (Blokland & Schultze, 2017). Desalniettemin zetten professionals in Pier 80 zich in om een ruimte te creëren voor een bredere doelgroep. Professionals willen ervoor zorgen dat de fysieke inrichting van publieke ruimtes bijdraagt aan het leggen van oppervlakkige contacten, die bijdragen aan het veiligheidsgevoel van bewoners, vertrouwen in de buurt en dus het thuisgevoel van bewoners (Duyvendak & Wekker, 2015; Peterson, 2015).

Geconcludeerd kan worden dat ondanks de overeenstemmende houding van professionals naar bewoners toe Pier 80 gezien wordt als een plek voor hulpverlening en niet als ontmoetingsplek. Desondanks zetten professionals voor diverse activiteiten *bridging* (Claridge, 2018) in om cultureel diverse groepen bij elkaar te brengen. Echter blijft het ingewikkeld om bezoekers van activiteiten te sturen, want bewoners die elkaar niet ‘voelen’ zoeken elkaar niet op. Vrijwilligers in Pier 80 dragen bij aan het klimaat waarin contact met bepaalde bewoners vermeden wordt. *Bonding* leidt (Claridge, 2018; Scannel & Gifford, 2010; Riger & Lavrakas, 1981; De Graaf & Duyvendak, 2009¹) tot succesvolle activiteiten gericht op één specifieke doelgroep (jongeren, ouderen etc.). Desalniettemin ontstaat hierdoor een Huis van de Wijk waar geen ontmoeting plaatsvindt, maar waar bewoners met dezelfde interesses elkaar op vaste basis opzoeken en nieuwe bewoners geen plek krijgen.

Hoewel diverse doelgroepen in Pier 80 niet met elkaar verenigen, zijn deze doelgroepen op verschillende manieren met elkaar verbonden. In plaats van dat deze (oppervlakkige) relaties een positief effect hebben op *bridging* (Claridge, 2018) brengt dit negatieve gevolgen met zich mee. Familierelaties leiden tot roddels over elkaar en onderdrukken de mogelijkheid voor bewoners om zich thuis te voelen. Sterke sociale netwerken tussen mannen, vrouwen en jongeren, *knowing well* (Felder, 2021), leiden tot sterke sociale controle door mannen in Pier 80 en leiden in dit geval tot minder contact onder bewoners en hebben een negatieve invloed op het thuisgevoel van bezoekers (Claridge, 2018). In het geval van professionals leidt oppervlakkige herkenning, ook wel *public familiarity* (Amin, 2002; Welschen et al., 2020), tot thuisgevoel op een plek. Bewoners identificeren zich met professionals wat ervoor zorgt dat bewoners zich, los van welke plek, op hun gemak voelen. Voor mannen speelt *public familiarity* een rol in dat zij dagelijks met dezelfde mensen aan dezelfde tafel zitten en weten wie er iedere dag in Pier 80 aanwezig zijn waardoor voor hen publieke vertrouwdheid ontstaat (Blokland & Schultze, 2017). Dit is voor hen genoeg om zich thuis te voelen.

Als laatste speelt diversiteit een rol in hoeverre bewoners zich wel of niet thuisvoelen in Pier 80. Mannen in Pier 80 hebben diverse culturele achtergronden; Surinaams Creools, Surinaams Hindoestaans, Marokkaans, Turks en autochtone Hollanders. Ondanks de aanwezigheid van diverse culturele achtergronden vindt weinig *bridging* (Claridge, 2018) plaats tussen deze groepen. Vrouwen in het VEC hebben goed contact met andere vrouwen met verschillende achtergronden, jongeren zijn meer bezig met status dan met hun achtergrond. Groepen met de dezelfde eigenschappen zoeken elkaar op, en voelen zich daardoor thuis. In het geval van mannen in Pier 80 is culturele achtergrond één van deze eigenschappen, in het geval van vrouwen en jongeren speelt culturele achtergrond geen rol in het thuisgevoel. Concluderend, heeft diversiteit in geslacht een negatieve invloed op het thuisgevoel van bewoners in Pier 80, maar speelt de culturele achtergrond een kleine rol.

Al met al draagt Pier 80 voor een specifieke homogene groep bij aan het thuisgevoel van bewoners. Door veranderende processen in de samenleving rondom stedelijke vernieuwing, de bijkomende veranderende samenstelling van de wijk en de overgang van lokale buurthuizen naar Huizen van de Wijk ligt er druk op het thuisgevoel van bewoners (Hojtink, Lucas, & Rijnders, 2020). Huizen van de Wijk zitten vol met instanties, wat ertoe leidt dat bewoners niet voor ontmoeting binnenkomen. Participatie die vanuit de gemeente gestimuleerd wordt is niet in overeenstemming met de participatie die bewoners voor ogen hebben. Bewoners van BoTu zijn naast het deelnemen aan (zelfgeorganiseerde) activiteiten ook op zoek naar plekken voor ontspanning en publieke vertrouwdheid. Door het wegbezuinigen van lokale buurthuizen zijn deze plekken verdwenen. Ontspanning en publieke vertrouwdheid op een plek leiden tot het ontstaan van goede, maar ook functionele gesprekken, waaruit bewoners ondersteund kunnen worden. Niet alleen professionals, maar ook door bewoners of vrijwilligers die affectie hebben met de doelgroep zijn in staat dit te organiseren. *“Er zijn weinig plekken die kunnen aanvoelen als publiek interieur. Dit is wel het geval bij buurthuizen en soortgelijke laagdrempelige ontmoetingsplekken. Het zijn de extra huiskamers die we delen met elkaar...”* (Ter Avest, 2020, alinea 1). Pier 80 voelt niet aan als publiek interieur, maar biedt kansen om publieke vertrouwdheid voor bewoners uit BoTu te realiseren.

7 Discussie

Door middel van dit onderzoek is inzicht verkregen in hoe Huizen van de Wijk bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners. Er is tot nu toe nog weinig onderzoek gedaan naar of Huizen van de Wijk dezelfde bijdrage leveren voor bewoners als lokale buurthuizen. Door onderzoek te doen naar het thuisgevoel dat bewoners ervaren worden diverse aspecten meegenomen die een bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijk. Volgens Duyvendak (2017) is thuisvoelen de voorwaarde voor een goede en leefbare stad.

Wat dit onderzoek ingewikkeld maakt is dat thuisgevoel op verschillende manieren te interpreteren is. Doordat de doelgroep die geïnterviewd is kwetsbaar is en slecht Nederlands spreekt begrepen de respondenten in sommige gevallen niet precies wat er bedoeld werd met ‘thuisvoelen’. Dit is door middel van het gebruik van eigenschappen van thuisgevoel alsnog aan hen voorgelegd. Op deze manier zijn bruikbare antwoorden uit de interviews voortgekomen, maar zijn sommige begrippen mogelijk anders geïnterpreteerd. Daarnaast heeft een groot gedeelte van de mannelijke respondenten een licht verstandelijke beperking, waardoor zij niet op de normale wijze kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt. Zij zijn om deze reden als vrijwilliger in Pier 80 terechtgekomen. Mannen die voor dit onderzoek gesproken zijn hadden hierdoor moeite met het begrijpen van de vragen. De vragen zijn voorafgaand aan het interview hierop aangepast, maar ook hierdoor is de betekenis van de vragen op diverse manieren interpreteerbaar geweest.

Wat daarnaast is opgevallen is dat voor zowel mannen, vrouwen als jongeren de ruimtelijke voorwaarden per groep verschillen om thuisgevoel te ervaren. Vrouwen willen graag een gezellige huiskamer met kinderspeelgoed en een plek waar ze kunnen praten, mannen willen een plek waar ze met elkaar kunnen dammen, kaarten en koffiedrinken en jongeren willen graag een plek waar ze kunnen ‘chillen’ en muziek kunnen maken. Het is ingewikkeld om een ruimte te creëren die aan alle voorwaarden voldoet, maar om dit te realiseren zal verder

onderzocht moeten worden op welke manier een Huis van de Wijk zoveel mogelijk aan kan sluiten op de publieke vertrouwdheid, en niet direct op het thuisgevoel die doelgroepen op deze plek ervaren. Of het haalbaar is om deze plek te creëren is nog maar de vraag gezien de diverse voorkeuren vanuit groepen die in een Huis van de Wijk komen.

De hoeveelheid respondenten binnen dit onderzoek was genoeg om grotendeels theoretische saturatie te bereiken. Echter had ik graag meer respondenten gesproken om meer informatie op te kunnen halen over hoe zij thuisgevoel ervaren, zeker omdat thuisgevoel een breed interpreteerbaar begrip is. Door de korte tijd waarin dit onderzoek uitgevoerd moest worden was dit niet mogelijk, maar het is zeker interessant om dit mee te nemen in vervolgonderzoek. Thuisgevoel is daarbij een begrip dat weinig wordt meegenomen in beleidsplannen, terwijl het hebben van een thuisgevoel bijdraagt aan publieke vertrouwdheid en een leefbare wijk (Duyvendak, 2017). Het zou mooi zijn als in vervolgonderzoek een nog bredere en representeerbaardere doelgroep meegenomen kan worden om een nog beter beeld te krijgen van thuisgevoel in Huizen van de Wijk.

Als laatste is het als aanvulling op dit onderzoek relevant om te kijken naar de geldigheid van deze conclusie voor een thuisgevoel van bewoners in andere Huizen van de Wijk, omdat Pier 80 maar één Huis van de Wijk is en niet alle Huizen van de Wijk representeert. Ieder Huis van de Wijk is op een andere manier ingericht, waarnaast op deze plekken ook andere bewoners komen die mogelijk thuisgevoel op een andere manier interpreteren dan in Pier 80. Daarnaast is het ook interessant verder te onderzoeken hoe thuisgevoel ervaren wordt op de andere locaties in BoTu die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen.

Literatuurlijst

1. Amin, A. (2002). Ethnicity and the multicultural city: living with diversity. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 34, 959–80.
2. Blokland, T., & Nast, J. (2014). From Public Familiarity to Comfort Zone: The Relevance of Absent Ties for Belonging in Berlin's Mixed Neighbourhoods. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38(4), 1142-11
3. Blokland, T., & Schultze, H. (2017). Belonging, conviviality or public familiarity? Making sense of urbanity in rapidly transforming neighbourhoods through the lens of Berlin and Rotterdam. *Humboldt-Universitat zu Berlin*, 243-264.
4. BoTu Coalitie. (2019). Veerkrachtig BoTu 2028. Geraadpleegd op 5 maart 2022, van https://bospoldertussendijken.nl/wp-content/uploads/2019/03/Brochure-Bospolder_3.0-06.pdf
5. Broens, M. (2017). Welzijn is in de buurt en woont in het buurthuis: Lokale overheid als bewaarder van het algemeen belang. *Sociaal Bestek*, 79(6), 20-23.
6. Bryman, A. (2008). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
7. Bryman, A. (2012). *Social Research Methods (4e ed)*. New York, Verenigde Staten: Oxford University Press Inc.
8. Claridge, T. (2013). *Explanation of types of social capital*. Geraadpleegd op 26 februari 2022, van <https://www.socialcapitalresearch.com/explanation-types-social-capital/>

9. Claridge, T. (2018). Functions of social capital—bonding, bridging, linking. *Social capital research*, 20, 1-7.
10. Combiwel. (2022). *Huizen van de Wijk in Amsterdam Nieuw-West*. Geraadpleegd op 7 februari 2022, van <https://www.huisvandewijknieuwwest.nl/#:~:text=Een%20Huis%20van%20de%20Wijk,leefbaarheid%20van%20de%20wijk%20stimuleren.>
11. Cresswell, T. (2009). Place. *International encyclopedia of human geography*, 8, 169-177.
12. De Goede, S. & Ter Avest, D. (2021). Buurthuizen en maatschappelijk vastgoed. *Vakblad sociaal werk*, 3, 21-23.
13. De Graaf, P. & Duyvendak, J. W. (2009¹). *Thuis voelen in de buurt: een opgave voor stedelijke vernieuwing*. Amsterdam University Press.
14. De Graaf, P. & Duyvendak, J. W. (2009²). Thuisvoelen in stedelijke vernieuwing. *Sociologie*, 5(2), 261-276.
15. Dekker, A., Graaff, Y., Van der Ham, S. & De Zeeuw, S. (2016). Eindverslag pilot ‘Mijn Homerusbuurt’ Deel I Onderzoeksresultaten. *Thuismakers collectief*.
16. De Vrieze, R. (2021). *Vast Goed voor Veerkrachtig BoTu*. Geraadpleegd op 19 februari 2022, van <https://delfshavencooperatie.nl/vast-goed-voor-veerkrachtig-botu/>
17. Duyvendak, J. W., & Wekker, F. (2015). Thuis in de openbare ruimte? Over vreemden, vrienden en het belang van amicaliteit.
18. Duyvendak, J. W. (2017). *Thuis: Het drama van een sentimentele samenleving*. Amsterdam University Press.
19. Felder, M. (2021). Familiarity as a practical sense of place. *Sociological Theory*, 39(3), 180-199.
20. Game, A. (2003). *Belonging: experience in sacred time and space*. Routledge.
21. Gemeente Rotterdam. (2022). *Huizen van de Wijk*. Geraadpleegd op 7 februari 2022, van <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/huizen-van-de-wijk/>
22. Hoijtink, M., Lucas, P., & Rijnders, J. (2020). Thuis voelen in een diverse wijk. *Vakblad Sociaal Werk*, 21(2), 8-11.
23. Huygen, A. (2014). Buurthuizen in zelfbeheer. Benodigde kwaliteiten voor succesvol zelfinitiatief. *Verwey-Jonker Instituut*. 2-52.
24. Inalhan, G., & Finch, E. (2004). Place attachment and sense of belonging. *Facilities*.
25. Jørgensen, A. (2010). The sense of belonging in new urban zones of transition. *Current Sociology*, 58(1), 3-23.
26. Kaal, S. (2021). Welke maatschappelijke meerwaarde heeft mijn buurthuis? Geraadpleegd op 17 maart 2022, van <https://www.meerwaardehuisvestingsadvies.nl/welke-maatschappelijke-meerwaarde-heeft-mijn-buurthuis>
27. Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of environmental psychology*, 31(3), 207-230.
28. Open Rotterdam. (2021). *VIDEO | Verkoop maatschappelijk vastgoed: soms wint het beste plan van het hoogste bod*. Geraadpleegd op 5 maart 2022, van <https://openrotterdam.nl/video-verkoop-maatschappelijk-vastgoed-soms-wint-het-beste-plan-van-het-hoogste-bod/>

29. Opinie 010. (2020). *Verkoop bij opbod maakt de stad kapot*. Geraadpleegd op 5 maart 2022, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/06/25/verkoop-bij-opbod-maakt-de-stad-kapot-a4003946>
30. Peterson, M. (2015). Leven met diversiteit. *AGORA Magazine*, 3, 33- 36.
31. Putnam, R. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. *Scandinavian Political Studies*, 30, 137-174
32. Raymond, C.M., Brown, G., & Weber, D. (2010). The measurement of place attachment: personal, community and environmental connections. *Journal of environmental psychology*, 30, 422-434.
33. Riger, S. & Lavrakas, P. (1981). Community Ties: Patterns of Attachment and Social Interaction in Urban Neighbourhoods. *American Journal of Community Psychology*, 9(1).
34. Scannell, L., & Gifford, R. (2010). Defining Place Attachment: A Tripartite Framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 1–10.
35. Ter Avest, D. (2016). Betekenisvolle ontmoetingsplekken zijn belangrijker dan ooit. *Sociaal Bestek*, 78(1), 25-28.
36. Ter Avest, D. (2020). *Ontmoetingsplekken zonder handleiding*. Geraadpleegd op 12 juni 2022, van <https://platformstadenwijk.nl/2020/06/26/ontmoetingsplekken-zonder-handleiding>
37. Veldacademie. (2015). *Waarde van publiek vastgoed*. Geraadpleegd op 15 maart 2022, van <https://www.veldacademie.nl/projecten/publieke-waarde-maatschappelijk-vastgoed>
38. Veldacademie. (2021). Veerkracht in Bospolder-Tussendijken. Monitor maart 2021. *Rapportage BoTu*. 5-180.
39. Vers Beton. (2021). *Vastgoed in de verkoop*. Geraadpleegd op 5 maart 2022, van <https://www.versbeton.nl/harde-kern/vastgoed-in-de-verkoop/>
40. Welschen, S., Lucas, P., von Meyenfeldt, L., Hoijtink, M., Rijnders, J., & Veldboer, L. (2020). *Toegankelijkheid in divers perspectief. Bewoners, verbinders en professionals over de sociale basis in een ontwikkelbuurt. Eindrapportage onderzoek toegankelijkheid basisvoorzieningen Geuzenveld, Amsterdam*. Amsterdam: Werkplaats Sociaal Domein Amsterdam en omgeving.

Bijlage 1: Operationaliseringsschema

Concepten		Dimensies		Indicatoren
Plek: Thuisgevoel bestaat uit vier aspecten, waaronder plek.	Place attachment: De verbinding tussen de emotie die men	Sociale hechting & fysieke hechting: Mogelijkheid tot hechting met een	Place identity	Emoties en gevoelens gerelateerd aan een plek die bepalen wie iemand is (Raymond, Brown & Weber, 2010).

Volgens De Graaf en Duyvendak (2009 ¹) is de plek het belangrijkste aspect in het ervaren van een thuisgevoel.	ervaart en de fysieke plek wordt in de literatuur aangeduid met <i>place attachment</i> (De Graaf & Duyvendak, 2009 ¹).	plek door middelen en voorziening en die zich in de ruimte bevinden (Scannel & Gifford, 2010).	<i>Place dependence</i>		Functionele individuele binding met een plek gericht op het gebruik van deze plek (Raymond, Brown & Weber, 2010).	
			<i>Community attachment</i> : de relatie die bewoners met hun omgeving of gemeenschap hebben (Raymond, Brown & Weber, 2010).	<i>Place belongingness</i>	<i>The sense of belonging</i>	Oppervlakkige sociale banden en sterke sociale banden in achterstandswijken (Jørgensen, 2010).
				<i>Place rootedness</i>	<i>Bridging & bonding</i>	<i>Bonding</i> : Een vorm van sociaal kapitaal dat bestaat uit de verbinding tussen gelijkgestemden binnen een groep (Claridge, 2018) <i>Bridging</i> beschrijft een vorm van sociaal kapitaal waarbij mensen contact leggen met individuen of groepen die een andere sociale identiteit hebben, met wellicht gedeelde interesses (Claridge, 2018)
				<i>Place familiarity</i>	<i>Familiarity</i>	Goed kennen en sterke banden (Felder, 2021).
					<i>Public familiarity</i>	Oppervlakkig herkenning van plekken en mensen (Blokland en Schultze, 2017).
				<i>Neighborhood attachment</i>	Thuisgevoel in de publieke ruimte	Homogene samenstelling van bewoners (Duyvendak & Wekker, 2015). Heterogene samenstelling van bewoners (Duyvendak & Wekker, 2015). (Etnische) diversiteit (Peterson, 2015; Putnam, 2007). Ervaring over thuisgevoel professionals (Duyvendak & Wekker, 2015). Ervaring over thuisgevoel bewoners

						(Duyvendak & Wekker, 2015).
					Thuisgevoel in buurthuizen	Nieuwe contacten met bewoners (Welschen et al., 2020). Homogene samenstelling van bewoners (Duyvendak & Wekker, 2015). Heterogene samenstelling van bewoners (Duyvendak & Wekker, 2015). Oppervlakkige contacten tussen bewoners (Amin, 2002; Welschen et al., 2020). Sterke banden tussen bewoners (Hojtink, Lucas & Rijnders, 2020).

Bijlage 2: Checklist ethical and privacy aspects of research

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Masterscriptie

Name, email of student: Claire Verhulst, clairexverhulst@gmail.com

Name, email of supervisor: Sander van der Ham, sander@thuismakerscollectief.nl

Start date and duration: 9 februari 2022 – 19 juni 2022

Is the research study conducted within DPAS YES - NO

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?

(e.g. internship organization) **Veldacademie**

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. **YES - NO**

If 'NO': skip to part V.

- If 'YES': does the study involve medical or physical research? **YES - NO**

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. **YES - NO**

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). **YES - NO**

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? **YES - NO**

2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? **YES - NO**

3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? **YES - NO**

4. Will the study involve actively deceiving the participants? **YES - NO**

Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study

is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? **YES - NO**

6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? **YES - NO**

7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? YES - NO
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? YES - NO
9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? YES - NO
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

N.V.T.

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Nee.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

Ik ga mijn data verzamelen in Pier 80, Huis van de Wijk in BoTu.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

Ik hoop rond de twintig respondenten te kunnen spreken, waarvan rond de tien bewoners en tien professionals.

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

Vrij groot, er wonen rond de 7500 bewoners in BoTu. Het is onbekend hoeveel van deze bewoners wel of niet in Pier 80 komen. Daarnaast werken er naar schattig rond de 30 professionals in Pier 80.

Note: indicate for separate data sources.

PART V: DATA STORAGE AND BACKUP

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

De opnames zullen op mijn mobiele telefoon opgenomen worden, en vervolgens op mijn harde schijf gezet worden. De transcripten zullen op mijn computer en harde schijf opgeslagen worden.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Ik zelf.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Alle data zal zowel op mijn computer, telefoon als harde schijf opgeslagen worden.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

Alle respondenten zullen een algemene beschrijving krijgen, bijvoorbeeld bewoner 1 of professional 1, en misschien waar de professionals werkzaam zijn, afhankelijk van de relevantie voor het onderzoek.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

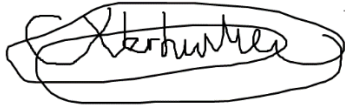
Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: **Claire Verhulst**

Name (EUR) supervisor: **Sander van der Ham**

Date: 16-03-2022

Date: 16-03-2022

Bijlage 3: Informed Consent Form

Informatieblad voor onderzoek: De bijdrage van Huizen van de Wijk aan het thuisgevoel van bewoners. Een casus in de wijk Bospolder Tussendijken.

Onder begeleiding van Sander van der Ham onderzoekt Claire Verhulst masterstudent Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid (sociologie) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam hoe Huizen van de Wijk bijdragen aan het thuisgevoel van bewoners (in de wijk Bospolder-Tussendijken). Dit onderzoek wordt gebruikt voor het afronden van de masterthesis. Met behulp van uw deelname kan dit onderzoek worden gerealiseerd.

Waarom dit onderzoek?

Het doel van dit onderzoek is het achterhalen welke rol Huizen van de Wijk vervullen in het creëren van een thuisgevoel van bewoners en inzicht te krijgen in de manier waarop professionals hier naar kijken in verhouding tot hoe de bewoners dit ervaren.

Verloop

U neemt deel aan een onderzoek waarbij we informatie zullen vergaren door:

- U te interviewen en het gesprek (zo mogelijk) op te nemen via audio-opname. Er wordt een transcript uitgewerkt van het interview. Deze wordt ook naar u terug gekoppeld en zo nodig kan deze nog aangepast worden.

Vertrouwelijkheid

Ik doe er alles aan uw privacy zo goed mogelijk te beschermen. Naast de student zal alleen de scriptie begeleider toegang krijgen tot alle door u verstrekte gegevens.

Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht, waardoor iemand u zal kunnen herkennen.

In het onderzoek wordt u aangeduid met een verzonden naam of nummer (pseudoniem).

Vrijwilligheid

U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden. Uw deelname is vrijwillig en u kunt stoppen wanneer u wilt.

Als u tijdens het onderzoek besluit om uw medewerking te staken, zullen de gegevens die u reeds hebt verstrekt tot het moment van intrekking van de toestemming in het onderzoek gebruikt worden.

Wilt u stoppen met dit onderzoek? Neem dan contact op met mij (clairexverhulst@gmail.com, 06-39629190).

Dataopslag

In het onderzoek zullen anonieme gegevens of pseudoniemen worden gebruikt. De verzamelde data worden beveiligd opgeslagen.

De onderzoeksgegevens worden tot dat de scriptie is afgerond en behaald. Uiterlijk na het verstrijken van deze termijn zullen de gegevens worden verwijderd.

Indienen van een vraag of klacht

Indien u specifieke vragen heeft over hoe er met uw persoonsgegevens wordt omgegaan, kunt u contact met mij opnemen. U kunt daarnaast een klacht indienen bij de Autoriteit Persoonsgegevens indien u vermoedt dat uw gegevens verkeerd zijn verwerkt.

Door dit toestemmingsformulier te ondertekenen erken ik het volgende:

	JA	NEE
1 Ik ben voldoende geïnformeerd over het onderzoek. Ik heb het informatieblad gelezen en heb daarna de mogelijkheid gehad vragen te kunnen stellen. Deze vragen zijn voldoende beantwoord en ik heb voldoende tijd gehad om over mijn deelname te beslissen.	☐	☐
2 Ik neem vrijwillig deel aan dit onderzoek. Het is mij duidelijk dat ik deelname aan het onderzoek op elk moment, zonder opgaaf van reden, kan beëindigen. Ik hoef een vraag niet te beantwoorden als ik dat niet wil.	☐	☐

Voor deelname aan het onderzoek is het bovendien nodig dat u voor verschillende onderdelen specifiek toestemming geeft.

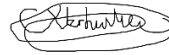
3 Ik geef toestemming om de gegevens die tijdens dit onderzoek over mij worden verzameld te verwerken zoals is uitgelegd in het bijgevoegde informatieblad.	☐	☐
4 Ik geef toestemming om tijdens het gesprek geluid-opnames te maken en mijn antwoorden uit te werken in een transcript.	☐	☐
5 Ik geef toestemming om mijn antwoorden te gebruiken voor gepseudonimiseerde quotes in de verslaglegging van het onderzoek.	☐	☐

Naam deelnemer:

Naam student: Claire Verhulst

Handtekening:

Handtekening:

Datum:

Datum: 18-3-2022

Bijlage 4: Interviewguide

Introductie

Allereerst hartelijk bedankt dat u mee wilt werken aan mijn afstudeeronderzoek! Zoals u al heeft gehoord gaat dit onderzoek over thuisgevoel in Huizen van de Wijk. Pier 80 is de casus van mijn onderzoek om het thuisgevoel in Huizen van de Wijk te onderzoeken. Om hier een antwoord op te krijgen ga ik in gesprek met bewoners die in Pier 80 komen, professionals die hier werken en vrijwilligers die regelmatig in Pier 80 staan. Ik verwacht dat het ongeveer een half uur tot drie kwartier zal duren.

Voordat we beginnen wil ik graag vermelden dat uw antwoorden gebruikt zullen worden voor het analyseren voor mijn scriptieonderzoek. Ze worden niet voor andere doeleinden gebruikt. Daarnaast wil ik aangeven dat u de vragen niet hoeft te beantwoorden en u altijd het interview stop kan zetten. Voor het terugluisteren en het analyseren van het interview zou ik ons gesprek graag willen opnemen. De opname zal na het analyseren worden verwijderd. Geeft u hier toestemming voor?

Hoofdvragen

Bewoners

Bedanken voor het meedoen en introductie onderzoek.

Voorstellen

Voorstellen: In welke wijk woon je en hoelang woon je hier al? Kom je vaak in Pier 80 en waarom ga je hier naartoe?

Thuisgevoel

Wat is thuisgevoel voor jou?

Voelen bewoners zich naar jou idee thuis in Pier 80?

Voel jij je zelf thuis in Pier 80? Waarom wel/niet?

Invloed op de ruimte

Op welke manier hebben jullie invloed op hoe Pier 80 eruit ziet?

Op welke manier dragen jullie bij aan het organiseren van activiteiten en wat in Pier 80 plaatsvindt?

Contact in Pier 80

In welke mate heb contact met bewoners die in Pier 80 komen? Ken je deze bewoners al lang?

Heb je nieuwe vrienden/kennissen gemaakt in Pier 80? Wat voor vrienden/ kennissen zijn dit?

- Ook diversiteit/achtergrond meenemen, maar niet direct naar vragen.

Welke interesses deel je met de bewoners waar je contact mee hebt in Pier 80?

Kom je vaak bewoners tegen vanuit Pier 80? Zie je de mensen waar je in Pier 80 contact mee hebt ook nog buiten deze plek

Heb je nog vragen voor mij?

Professionals

Bedanken voor het meedoen en introductie onderzoek.

Voorstellen

Hoelang werk je hier al en wat is precies jouw functie?

Wat voor bewoners komen in Pier 80 en waar komen deze bewoners vandaan?

Thuisgevoel

Hebben jullie het gevoel dat bewoners zich thuisvoelen in Pier 80? Waarom wel/niet? En waardoor komt dit? (vb. herkenning).

Op welke manier zetten jullie in op het meer thuis laten voelen van bewoners?

Invloed op de ruimte

Op welke manier betrekken jullie bewoners bij het inrichten van Pier 80 en het maken van een programma?

Contact in Pier 80

Zetten jullie in om bewoners nieuwe contacten te laten leggen met andere bewoners? Op welke manier doen jullie dat?

Op welke manier zetten jullie deze plek in om verbinding te creëren met de bewoners die hier komen? Zijn hier wel eens vriendschappen uit ontstaan?

Diversiteit

Op welke manier hebben bewoners met dezelfde achtergronden contact met elkaar in Pier 80?

Op welke manier hebben bewoners met verschillende achtergronden contact met elkaar in Pier 80?

Nog vragen?